

М.М.ТКАЧОВ**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

У статті висвітлюється поняття «інтелектуальна власність», розглядаються види інтелектуальної власності та їх характеристика, відображається сутність поняття «охорона інтелектуальної власності», коротко розглядається система та форми інтелектуальної власності на міжнародному рівні, визначаються проблеми, пов'язані із цією тематикою в Україні на сьогоднішній момент. Проаналізувати соціальні передумови того, що організаційно-правові аспекти удосконалення правової охорони інтелектуальної власності в сучасній Україні, виявлення та усунення суттєвих проблем в цій сфері є важливим чинником покращення економіки країни, сприяння науково-технічному прогресу, створенню нових потрібних для України нових винаходів та високоєфективних об'єктів інтелектуальної власності, а також підвищення рівня їх правового захисту. Проведені авторами дослідження підтвердили той факт, що нині в Україні сфера захисту інтелектуальної власності має багато прогалин. Головною проблемою авторами визначена проблема підвищення ефективності застосування законодавства про інтелектуальну власність. Проблема вужчого характеру — це відсутність конкретизованих норм законодавства щодо порушення прав інтелектуальної власності. Важливою проблемою є відсутність ефективно діючого механізму створення та розповсюдження всіх видів інновацій. З неї виходить проблема остаточно неформованої системи підтримки розвитку науки та її фінансування в ринкових умовах. Також автори відзначають затяжний процес створення та налагодження законодавчого механізму використання та розповсюдження нововведень та відсутність зміцнення науково-технічного потенціалу країни. Сьогодні в Україні є спеціальні норми права, які є для належного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, але не працюють або повністю відсутні механізми захисту інтересів правовласників. А спроби, які робляться регулятором, часто носять формальний чи вузькоспеціалізований характер. Насправді результати інтелектуальної діяльності починають впроваджувати в комерційну діяльність задовго до того, як цей результат буде отримано державну реєстрацію. Така ситуація уможливує зловживання на відкритому ринку, особливо за наявності маргіналізованих учасників та жорсткої конкуренції у всіх областях.

Ключові слова: інтелектуальна власність; правова охорона; проблеми захисту; ефективність; розвиток

М.М.ТКАЧОВ**STUDY OF PROBLEMS OF LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE**

The article highlights the concept of "intellectual property", considers the types of intellectual property and their characteristics, reflects the essence of the concept of "protection of intellectual property", briefly reviews the system and forms of intellectual property at the international level, identifies the problems associated with this topic in Ukraine today moment. To analyze the social prerequisites for the fact that the organizational and legal aspects of improving the legal protection of intellectual property in modern Ukraine, identifying and eliminating significant problems in this area are an important factor in improving the country's economy, promoting scientific and technical progress, creating new inventions necessary for Ukraine and highly effective objects of intellectual property, as well as increasing the level of their legal protection. The research carried out by the authors confirmed the fact that currently in Ukraine the field of intellectual property protection has many gaps. The main problem identified by the authors is the problem of increasing the efficiency of the application of intellectual property legislation. The problem of a narrower nature is the lack of specific legislation regarding infringement of intellectual property rights. An important problem is the lack of an effectively functioning mechanism for the creation and distribution of all types of innovations. From it comes the problem of a not yet formed system of support for the development of science and its financing in market conditions. The authors also note the protracted process of creating and establishing a legislative mechanism for the use and distribution of innovations and the lack of strengthening of the country's scientific and technical potential. Today, there are special legal norms in Ukraine for the proper legal regulation of relations in the field of intellectual property, but mechanisms for protecting the interests of rights holders do not work or are completely absent. And the attempts made by the regulator are often of a formal or highly specialized nature. In fact, the results of intellectual activity begin to be implemented in commercial activities long before this result receives state registration. This situation allows for abuse in the open market, especially in the presence of marginalized participants and fierce competition in all areas.

Keywords: intellectual property; legal protection; protection problems; efficiency; development

Постановка проблеми. Одним із головних показників цивілізованого суспільства в усі часи було і продовжує залишатися те, яка увага у ньому приділяється розвитку науки, культури та техніки, а вони можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, включаючи необхідний правовий захист та оцінку інтелектуальної власності.

Основною характеристикою інтелектуальної власності є те, що тільки власник інтелектуальної власності, і в першу чергу автор, має виняткові права на її використання, а також те, що жодна інша особа не може якимось способом використовувати інтелектуальну власність без її дозволу. У сучасних реаліях правова охорона та захист інтелектуальної власності є ефективним засобом захисту від недобросовісних комерсантів, підвищення капіталізації організації та збільшення її доходної частини, зниження ризиків втрати іміджу внаслідок діяльності організацій, які порушують інтелектуальні права.

Проблеми охорони інтелектуальної власності сьогодні вийшли у світі на перший план і стали вже не просто юридичним чи комерційним питанням. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони все більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, та потребують стратегічних підходів до їх вирішення. Процеси інтелектуалізації досягли надзвичайно високої інтенсивності, немислимої ще десятиліття тому. Нині у світі діють понад 5 млн. патентів; щороку подається приблизно близько мільйону заявок на патентування; В останні роки дохід від продажу ліцензій на запатентовані об'єкти значно перевищує 200 млрд. дол.

Від вирішення проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі. А від цього, у свою чергу, —

перспективи створення робочих місць у нових галузях, які визначають особу світової економіки XXI століття – економіки, яка базується на знаннях. Це питання створення цивілізованого ринкового середовища, в якому і підприємці, і споживачі були б надійно захищені від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності, виробництвом фальсифікованих товарів.

Мета дослідження – проаналізувати соціальні передумови того, що організаційно-правові аспекти удосконалення правової охорони інтелектуальної власності в сучасній Україні, виявлення та усунення суттєвих проблем в цій сфері є важливим чинником покращення економіки країни, сприяння науково-технічному прогресу, створенню нових потрібних для України нових винаходів та високоєфективних об'єктів інтелектуальної власності, а також підвищення рівня їх правового захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання досліджуваної проблеми захисту інтелектуальної власності та підвищення рівня правової культури в цій сфері розглядалися у працях таких вітчизняних та зарубіжних учених, як Г.А.Андрощук, М.Верес Шомоші, М.В.Глізнуца, І.В.Долина, Г.К.Дорожко, В.Г.Дюжев, С.М.Ілляшенко, С.Нагі, Т.О.Кобелева, Р.Г.Майстро, О.І.Маслак, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко, А.В.Косенко, О.П.Орлюк, В.Г. Пилитчук, П.Г.Перерва, В.Сиденко, А.О.Старостіна, П.М.Цибульов та ін. [1-36]. Разом з тим, в дослідженнях вказаних авторів не в повній мірі виокремлено та проаналізовано нагальні проблеми правової охорони та правового захисту виключних прав. Все це передбачає проведення додаткових досліджень, зумовлює їх важливість та актуальність.

Виклад результатів дослідження. Щороку у світі інтенсивно створюються об'єкти, що використовуються суспільством для вдосконалення техніки та технологій, модернізації виробництва. Охорона та захист прав авторів та патентовласників, надійний рівень якої стимулює наукові дослідження, розвиток культури, літератури та мистецтва, практичне використання досягнень науки і техніки та міжнародний обмін ними, а також припинення недобросовісної конкуренції, на даний момент є важливим фактором, що визначає стан країн у світі [1]. Поруч із позитивним зростанням частки інтелектуальної праці в усьому обсязі товарів та послуг, залучених до міжнародного обороту, розширилася торгівля фальсифікованими виробами, що пов'язані з технічним удосконаленням засобів запису і відтворення звуку і зображення, копіювання та передачі. Особливо негативно порушення прав інтелектуальної власності позначається найбільш передових і наукомістких галузях, потребують величезних витрат за проведення наукових пошуків і випробувань. Контрафактна (підроблена) продукція, що має нижчу ціну, витісняє з ринків товари самих розробників технологій, послаблюючи моральні та матеріальні стимули для подальших досліджень. Зважаючи на це питання про охорону та захист прав інтелектуальної власності, у сучасному світі вже стало

гострою та актуальною проблемою. Залежно від сфери застосування, поняття інтелектуальної власності може інтерпретуватися і звучати по-різному. У загальноживаному сенсі, інтелектуальна власність - це право на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та іншій сфері, яке є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватись іншими особами лише за погодженням з ними, крім випадків, зазначених у законі [2,3].

Рівень охорони та захисту інтелектуальної власності багато в чому залежить від розуміння того, що собою являє сама інтелектуальна власність, способів та володіння ресурсами захисту, які визначені відповідними нормами російського та міжнародного права.

Вперше термін «інтелектуальна власність» виникає у французькому законодавстві XVIII ст. Саме тоді було сформульовано власницький підхід до авторського та патентного права. Він полягав у тому, що авторське право по суті є одним із різновидів права власності. Відповідно до цього підходу у людини, яка створила певний твір (літературний, художній чи промисловий), виникають невід'ємні (природні) права на створений ним об'єкт. Тільки автор твору вправі називатися автором і розпоряджатися твором. У водній частині французького Патентного закону від 7 січня 1791 було заявлено, що «будь-яка нова ідея, оголошення та реалізація якої може бути корисною для суспільства, належить тому, хто її створив, і було б обмеженням прав людини не розцінювати новий промисловий винахід як майно його творця».

Французький підхід до авторського права був позитивно сприйнятий іншою континентальною Європою і після закінчення Другої світової війни поширився по всьому світу. Так у Загальній декларації прав людини у 1948 році було згадано, що «Кожен має право на захист його моральних прав та матеріальних інтересів, які є результатом наукових, літературних чи художніх праць, автором яких він є».

Остаточно термін «інтелектуальна власність» оформився і став широко застосовуватись після заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 1967 році.

Ця організація виділяє такі види прав інтелектуальної власності:

- літературні, художні та наукові твори;
- виконавська діяльність артистів, звукозапису, радіо та телевізійних передач;
- винаходи у всіх галузях людської діяльності;
- корисні моделі;
- промислові зразки;
- товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні позначення;
- інші права, які стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній галузях.

Пізніше до таких прав стали відносити виняткові права, що стосуються географічних вказівок, нових сортів рослин і порід тварин, інтегральних мікросхем, радіосигналів, баз даних, доменних імен.

Інтелектуальні права чи право інтелектуальної власності — юридичний термін, що означає сукупність прав, якими мають особу чи особи (автори чи інші правовласники) на результати інтелектуальної діяльності та прирівняні до них засоби індивідуалізації: фірмове найменування, товарний знак чи знак обслуговування, найменування місця походження комерційне позначення.

В Україні термін «інтелектуальна власність» було узаконено новою Конституцією України. Хоча статті Конституції, присвячені свободі літературної, художньої, наукової, технічної та інших видів творчості, і не розкривають повною мірою зміст даного поняття, проте в них наголошується, що інтелектуальна власність охороняється законом [1]. Україна бере участь у низці основних міжнародних конвенцій про охорону авторських прав, зокрема у Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів; у Світовій конвенції про авторське право; у Конвенції 1971 року про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм, і навіть у Конвенції 1974 року про поширення несучих програми сигналів, переданих через супутники [2, 6, 8, 23, 32].

Суть охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності полягає в тому, що автор (творець) об'єкта інтелектуальної власності або інша визнана законом особа отримує від держави виняткові права на об'єкт інтелектуальної власності на певний період часу. Ці права регламентуються спеціальним охоронним документом. Якби автор не мав охоронного документа, то він, швидше за все, не розкрив би даний винахід, ніхто не зміг би скористатися ним і предмет винаходу залишився б невідомим. Крім того, закріплення охоронним документом присвоєння особистих (немайнових), а також майнових прав сприяє використанню об'єкта інтелектуальної власності, і це, мабуть, єдиний спосіб одержання вигоди автором у результаті використання об'єкта інтелектуальної власності самостійно з одержанням переваг над конкурентами чи шляхом дозволу третім особам використати об'єкт інтелектуальної власності за ліцензійні платежі [4, 7, 13, 27].

Правова охорона поширюється на об'єкти авторського права та суміжних прав незалежно від призначення, переваг та способу вираження. Авторське право не поширюється на ідеї, методи, процеси, системи, методи, концепції, принципи, відкриття, факти. Авторське право на твір науки, літератури чи мистецтва виникає в силу факту його створення і не потребує спеціальної реєстрації чи виконання будь-яких інших формальних дій. Термін дії авторського права встановлено протягом усього життя автора та 50 років після його смерті. Для виникнення та здійснення суміжних прав не потрібне дотримання будь-яких формальностей. Термін дії суміжних прав виконавця встановлено протягом 50

років після першого використання чи постановки [1, 2, 19, 28].

Проведене нами дослідження дозволило виявити низку основних проблем у сфері правової охорони та захисту інтелектуальної власності [1-36].

Наразі *головною проблемою* є проблема підвищення ефективності застосування законодавства про інтелектуальну власність. У цьому плані значну роль відіграє панування у суспільстві зневага до охорони прав інтелектуальної власності, відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності у сфері охорони інтелектуальної власності. Водночас, навіть серед експертів спостерігається певна недооцінка соціально-економічних механізмів охорони інтелектуальної власності. Характерно, що за результатами деяких досліджень більше половини українських громадян не відносять проблеми охорони інтелектуальної власності до першочергових проблем економічного розвитку України. В умовах обмеженої платоспроможності широких верств населення діють потужні стимули до придбання та споживання продукції, виготовленої з порушенням прав інтелектуальної власності. Майже 70% населення України споживає підроблену продукцію, марковану загальновідомими товарними знаками, лише п'ята частина населення ніколи не купує такої продукції.

Визначено, що 42,4% громадян України купують товари, які дешевші, навіть якщо вони можуть бути підробленими. Майже для 40% українських споживачів якість підроблених товарів виявляється цілком прийнятною. Це вказує на те, що деформація правових понять у значній частині громадян підтримується невібагливістю їхніх вимог до якості — що є нормою для малозабезпечених верств населення.

Деякі фахівці радять для вирішення цієї проблеми суттєво запекли заходи кримінальної відповідальності. У літературних джерелах наводяться думки про те, що після ухвалення Кримінального кодексу розпочалася реальна боротьба з порушенням прав інтелектуальної власності. Наведена думка не відповідає дійсності, оскільки реальна боротьба із зазначеними порушеннями лише почалася кілька років тому. До цього часу розмах порушень інтелектуальних прав в Україні перевершував усі очікувані прогнози.

Друга проблема, вужчого характеру — це відсутність конкретизованих норм законодавства щодо порушення прав інтелектуальної власності. Відчувається необхідність додаткових правових норм, які б узгодили українське законодавство щодо охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності та механізму їх реалізації з Угодою про торгові аспекти прав інтелектуальної власності, статтею 50 та Додатком III Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. Наявне законодавчо не врегульовано питання «інтелектуальної спадщини» колишнього Радянського Союзу. Так, після розпаду СРСР у Росії залишилося близько 500 тис. діючих охоронних документів (авторських свідоцтв) на винаходи з грифом «Для службового користування», які ніколи не публікувалися і можуть бути перетворені на патенти. За розрахунками фахівців, приблизно чверть із них (125 тис.) належить українським винахідникам. В

Україні немає навіть переліку цих винаходів, не кажучи вже про їхні описи. Аналогічною є ситуація і з секретними авторськими свідченнями колишнього СРСР (також близько 500 тис.). Деякі з них вже перетворені на патенти російської федерації [1]. Така ситуація може створювати для українських підприємств певні труднощі у разі виходу на зарубіжні ринки високотехнологічної продукції.

Третя проблема – відсутність ефективно діючого механізму створення та розповсюдження всіх видів інновацій. Цей механізм є одним із головних пріоритетів науково-промислової політики. Процес відтворення знань, розробок та практичного досвіду, набутих ціною концентрації кращих інтелектуальних, трудових та матеріальних ресурсів, повинен регулюватися, насамперед, заходами економічного стимулювання поширення нововведень, які є головною рушійною силою модернізації економіки та витіснення неефективних технологій, що віджили. Незважаючи на активізацію зусиль правоохоронних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності, загальний рівень правопорушень у цій сфері залишається високим. Це є основою для звинувачення України у низьких стандартах охорони інтелектуальної власності. Так, Міжнародний альянс інтелектуальної власності поставив Україну першою у списку 58 країн із низькими стандартами охорони інтелектуальної власності. Особливо це стосується аудіовізуальної продукції, програмного забезпечення, лікарських засобів. За даними International Federation of the Phonographic Industry Україна лідирує в Європі за рівнем піратства з показником близько 95% від обсягу ринку. Інша міжнародна організація - Business Software Alliance віднесла Україну до десятки країн-піратів програмного забезпечення, де вона з показником піратства 89% ділить з Індонезією третє-четверте місце після В'єтнаму та Китаю, випереджаючи росію [1, 10, 24, 32].

Однак слід зазначити, що за дуже високого відносного рівня піратства за його абсолютними обсягами Україна не належить до країн-лідерів. А отже, ті санкції, які загрожують Україні з боку США, або ті ускладнення, які виникають в Україні в контексті переговорів щодо вступу до СОТ, – не мають під собою достатньої підстави, якщо керуватися однаковими критеріями оцінки щодо всіх країн світу, в т.ч. ч. таких, як Китай чи Росія. Україна взагалі не входить до десятки країн з найвищими абсолютними обсягами виробництва піратської фонографічної продукції. А втрати доходу світових виробників комп'ютерних програм через українське піратство становили лише близько \$30 млн., тоді як загалом ці втрати у світі становили понад \$12 млрд. дані свідчать про те, що за всієї складності проблем охорони прав інтелектуальної власності в Україні навряд чи є достатньо підстав розглядати Україну серед держав, які своєю піратською діяльністю завдають найбільших збитків легальним виробникам [1].

Четверта проблема, як з проблеми номер три, це неформована остаточно система підтримки розвитку науки та її фінансування в ринкових умовах, що включає концептуальні положення, цільові орієнтири,

заходи законодавчого регулювання (у тому числі захисту прав інтелектуальної власності), порядок ресурсного забезпечення та ін. Слід розробити систему економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових) комерціалізації запатентованих науково-технічних досягнень. Зокрема, назріло питання створення Фонду сприяння патентуванню українських винаходів за кордоном, з його частковим фінансуванням з Державного бюджету в рамках окремої статті бюджетних витрат на охорону інтелектуальної власності. У Державному бюджеті слід також передбачити належне фінансування витрат на розвиток інфраструктури охорони інтелектуальної власності, модернізацію технічної бази державних установ цієї сфери та впровадження новітніх інформаційних технологій. У контексті цієї категорії проблем досить актуальною є пропозиція про невирішеність в Україні питання щодо порядку та ефективного регулювання розмірів винагороди авторам винаходів, через що винаходиться в Україні не вигідно.

П'ята проблема - затяжний процес створення та налагодження законодавчого механізму використання та розповсюдження нововведень, а також створення загальнодоступної системи їхнього державного обліку та розповсюдження. Це може бути пов'язано з інституційними перетвореннями, що відбуваються, і змінами в умовах господарювання в країні. Зокрема, поки що не відрегульовано порядок передачі українським та іноземним партнерам прав на використання вітчизняних винаходів та внесення їх до статутного фонду підприємств, що створюються. Іноземні та українські підприємства з року в рік зазнають мільйонних збитків через порушення патентів, авторських прав та прав на товарні знаки. Однією з основних причин такої ситуації є брак уваги та досвіду вирішення проблем, пов'язаних із використанням інтелектуальної власності. Наприклад, зневажливе ставлення до результатів інтелектуальної власності, а також банальне небажання своєчасно та належним чином реєструвати права на створену інтелектуальну власність.

Шоста проблема – відсутність зміцнення науково-технічного потенціалу країни. Через недостатню увагу та досвід вирішення проблем, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності, українська держава зазнає значних збитків. По-перше, тому, що багато науково-технічних досягнень з різних причин (у тому числі і через спад виробництва, найбільш різкого у високотехнологічних галузях) не використовуються в практичній діяльності, не затребувані суспільством. По-друге, значна частина досягнень безконтрольно йде за кордон, не приносячи доходу розробникам.

І, нарешті, великомасштабний витік самих висококваліфікованих кадрів, праця яких не оцінюється належним чином, веде до зниження статусу країни, оскільки найголовніше наше надбання - класні фахівці, їх талант, що належить їм інтелектуальна власність, - змінюють громадянство, зменшуючи багатство. Оскільки практично будь-яка сучасна технологія базується на винаходах, вдалій дизайні виробу забезпечує попит, а зареєстрований товарний знак захищає від підробок та недобросовісної

конкуренції, то своєчасна правова охорона та кваліфіковане використання об'єктів інтелектуальної власності є в наші дні необхідною умовою успішного виходу на ринок та ефективного господарювання. Слід зазначити, що серед головних причин недостатнього рівня ефективності правової охорони інтелектуальної власності українських фізичних та юридичних осіб за кордоном фахівцями найчастіше називаються «відсутність у держави коштів на патентування та здійснення реєстраційних процедур за кордоном» (54,8% відповідей експертів), «низька рівень правової культури у країні» (46,6%), «відсутність належних знань та інформації про порядок захисту інтелектуальної власності за межами України» (45,2%). На «законодавчу неврегульованість в Україні питань трансферу технологій, у т.ч. у випадках виїзду українських фахівців на роботу за кордон», зазначають 43,8% опитаних експертів [1, 2, 7, 33, 35].

Низькі стандарти захисту інтелектуальної власності в Україні багато в чому визначаються значним недоліком кваліфікованих фахівців у цій сфері, що потребує досить великого обсягу специфічних знань. На жаль, надто пізно у цьому питанні почали з'являтися деякі позитивні зрушення. Але й сьогодні потужність освітньої системи низька і не може задовольнити попит спеціалістів цього профілю. Актуальним питанням є проведення в українських ЗМІ широкомасштабної освітньої кампанії, спрямованої на формування у населення України правової культури, поваги до інтелектуальної власності та базових знань про права власників інтелектуального продукту та механізми його охорони, у т.ч. за кордоном. У рамках Концепції реформування системи освіти в Україні було б бажано передбачити впровадження у середній школі ознайомлювальних курсів (розділів) з основами інтелектуальної власності та відповідних спекурсів у вищих навчальних закладах. Це, однак, є досить непростою питанням в умовах, коли в деяких школах на сьогоднішній день відсутні навіть елементарні курси з питань економіки. Загалом слід подбати про розробку системи організації навчання, підготовки та перепідготовки спеціалістів у сфері інтелектуальної власності, науково-методичного забезпечення цього процесу. Нарешті, ефективним рішенням може стати запровадження розгалуженої системи дистанційного навчання фахівців у галузі інтелектуальної власності за допомогою Інтернету за допомогою досвіду Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Важливо також опрацювати питання щодо ширшого використання можливостей Світової академії ВОІВ для підготовки фахівців найвищого рівня кваліфікації.

Проведені нами дослідження підтвердили той факт, що нині в Україні сфера захисту інтелектуальної власності має багато прогалин. Сьогодні в Україні є спеціальні норми права, які є для належного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, але не працюють або повністю відсутні механізми захисту інтересів правовласників. А спроби, які робляться регулятором, часто носять формальний чи вузькоспеціалізований характер.

Насправді результати інтелектуальної діяльності починають впроваджувати в комерційну діяльність завдо того, як цей результат буде отримано державну реєстрацію. Така ситуація уможливила зловживання на відкритому ринку, особливо за наявності маргіналізованих учасників та жорсткої конкуренції у всіх областях.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Для підвищення ефективності результатів інтелектуальної діяльності та захисту правовласників від неправомірного використання їх третіми особами, на мій погляд, потрібно зробити наступні кроки:

- прийняти чіткі та зрозумілі правила оплати винагород за службові результати інтелектуальної діяльності. Щоб автори, які створюють код в ІТ-компаніях чи проекти в архітектурних бюро, розуміли та могли вимагати виплати відповідних винагород за свою інтелектуальну працю.

- створити комфортне середовище для компаній-заявників, які звертаються за реєстрацією прав на результати інтелектуальної діяльності. Зменшити термін проведення перевірок, а порядок сплати державного мита та подання заяв спростити. Це дасть компаніям можливість оперативної реєструвати та виводити на комерційний ринок захищені законом об'єкти прав.

- правильно готувати фахівців у галузі інтелектуальної власності. Для реєстрації прав на результати інтелектуальної діяльності потрібне залучення великої кількості людей. Зосередження цього процесу руках патентного повіреного дозволило б компаніям нести менше витрат під час реєстрації прав.

Безперечно, існує ще безліч питань, які сьогодні не вирішуються чинним законодавством. Необхідні також патентні дослідження та цифровізація етапів життєвого циклу результатів інтелектуальної власності, а також у величезній мірі – трансформація суспільних відносин.

Список літератури

1. Сиденко В. Охорона інтелектуальної власності в Україні: проблеми і рішення [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zn.ua/3000/3050/32785/2>.
2. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjunction: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // *Club Economics in Mishkolc: Theory, Methodology, Practice*. International Advisory Board: University of Mishkolc Faculty of Economics. Volume 10. №1. P.55-62.
3. Марчук Л.С., Перерва П.Г. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія // *НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХП», 2018. № 15 (1291). С. 53-63.
4. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliiev V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.
5. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva., Kharkiv-Miskolc: NTU «KhP». 668 p.
6. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. *Studies of Applied Economics*, 39 (6). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167>
7. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
8. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Управління маркетингом інноваційної продукції на засадах життєвого циклу товару // *НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХП», 2016. № 28 (1200). С. 26-30.

9. Глізнуца М.Ю., Перерва П.Г. Бенчмаркінг як метод оцінювання інтелектуального потенціалу регіонів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 4. С. 11-19.
10. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
11. Перерва П.Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 45 (1266). С.51-55.
12. Перерва П.Г. Інформаційна діяльність підприємства: управлінська, цінова та маркетингова складові // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Х.: НТУ „ХПІ”. 2018. № 37(1313). С. 27-32 .
13. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Якість інноваційної продукції як складова маркетингової політики та конкурентоспроможності підприємства // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 28 (1200). С. 70-74.
14. Ткачова Н.П., Перерва П.Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства // *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116-120.
15. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // *Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021*. DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
16. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation. // *Менеджмент і маркетинг інновацій*. №3. С.79-86.
17. Tkachev M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8), ч. 2. С. 240-246.
18. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice* 2(23). 405-413. DOI:10.18371/fcapter.v2i23.121920
19. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
20. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
21. Tkachov M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8). P. 27-35.
22. Tovazhnyanskiy V., Kobleleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*. Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
23. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridging the gap between the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the European experience // *Entrepreneurship Erziehung und Gründungsberatung / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller*. Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
24. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // *Balance and Challenges. X. International scientific conference*. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. P.87-93.
25. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // *Balance and Challenges. X International scientific conference. Oktober 17-18*. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.94-99.
26. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // *9-th international scientific conference "Balance and Challenges"*. Miskolc-Lillafured. 2015.- S. 113-124.
27. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // *"Club of Economics in Miskolc" TMP*. Miskolc : Miskolc Press. Number 2. Volume 6. P. 63-68.
28. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // *Balance and Challenges. X International scientific conference*. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.100-106.
29. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna*. № 5.
30. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky / Ed. Dr. h.c. M.Varchola*. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. P.83-91.
31. Besprozvannykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative Supermarket // *TEM Journal*, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
32. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliava, V., Kosenko, A., Kuchynskyi, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises // *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12)
33. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobieliava, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics*, 39 (5). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111>
34. Kobieliava T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach // *Problems and Perspectives in Management*, 19(1), pp. 24-38. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(1\).2021.03](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03)
35. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobieliava, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164>
36. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 6 (13 (114)), 6–16. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251>

References (transliterated)

1. Sydenko V. Okhorona intelektualnoyi vlasnosti v Ukrayini: problemy i rishennya [Elektronnyy resurs]. URL: <http://www.zn.ua/3000/3050/32785/2>.
2. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjuncture: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // *Club Economics in Miskolc: Theory, Methodology, Practice*. International Advisory Board: University of Miskolc Faculty of Economics. Volume 10. no 1. pp.55-62.
3. Marchuk L.S., Pererva P.G. Intelektualnyy potentsial yak ekonomichna katehoriya [Intellectual potential as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences) : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU "KhPI" 2018. no 15 (1291). pp.53-63.
4. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliava V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.)*. 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. pp.285-295.
5. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva, Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
6. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. *Studies of Applied Economics*, 39 (6). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167>
7. Starostina A.O. Marketynh: teoriya, svitovyy dosvid, ukrayinska praktyka: pidruch [Marketing: theory, world experience, Ukrainian practice: under the leadership]. Kiev: Znannya, 2009. 1070 p.
8. Kobyelyeva T.O., Pererva P.G. Upravlinnya marketynhom innovatsiynoyi produktsiyi na zasadakh zhyttyevoho tsykladu tovaru [Management of marketing of innovative products on the basis of the product life cycle] // *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv : NTU «KhPI», 2016. no 28 (1200). pp.26-30.
9. Gliznutsa M.Yu., Pererva P.G., Benchmarkinh yak metod otsynuyannya intelektualnoho potentsialu rehioniv [Benchmarking as a method of assessing the intellectual potential of the regions] // *Marketynh i menedzhment innovatsiy* [Marketing and innovation

- management]. 2015. no 4. pp. 11-19.
10. Kravchuk A.V., Pererva P.G. Efektyvnist yak ekonomichna katehoriya [Efficiency as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv : NTU "KhPI", 2018. no 15 (1291). pp. 137-143.
 11. Pererva P.G. Ekonomiko-orhanizatsiyni zasady innovatsiynoi ta investytsiynoi diyalnosti pidpryyemstva [Economic and organizational principles of innovative and investment activity of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. no 45 (1266). pp.51-55.
 12. Pererva P.G. Informatsiyna diyalnist pidpryyemstva: upravlinska, tsinova ta marketynhova skladovi [Information activity of the enterprise: management, price and marketing components] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences). : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU „KhPI”. 2018. no 37(1313). pp. 27-32.
 13. Pererva P.G., Kobyelyeva T.O. Yakist innovatsiynoi produktsiyni yak skladova marketynhovoi polityky ta konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Quality of innovative products as a component of marketing policy and competitiveness of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky). : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave] – Kharkiv: NTU «KhPI», 2016. – no 28 (1200). – pp. 70-74.
 14. Tkachova NP, Pererva P.G. Rozvytok metodiv analizu faktychnoho stanu konkurentnykh perevah pidpryyemstva [Development of methods of analysis of the actual state of competitive advantages of the enterprise] // *Economics of development.*[Development economics] 2011. no 4 (60). pp. 116-120.
 15. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // *Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021.* DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
 16. Kobieliava T.O, Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation. // *Менеджмент і маркетинг інновацій.* №3. С.79-86.
 17. Tkachev M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia.* no 4 (8), ч. 2. pp. 240-246.
 18. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice 2(23).* 405-413. DOI:10.18371/fcaptop.v2i23.121920
 19. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations.* no4. pp.67-74.
 20. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
 21. Tkachov M.M., Kobieliava T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia.* no 4 (8). pp. 27-35.
 22. Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies.* Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
 23. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridging the gap between the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the European experience // *Entrepreneurship Erziehung und Gründungsberatung / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller.* Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
 24. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // *Balance and Challenges.* X. International scientific conference. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. pp.87-93.
 25. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // *Balance and Challenges.* X International scientific conference. Oktober 17-18. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. pp.94-99.
 26. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // 9-th international scientific conference "Balance and Challenges". Miskolc-Lillafured. 2015.- pp. 113-124.
 27. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // "Club of Economics in Miskolc" TMP. Miskolc : Miskolc Press. Number 2. Volume 6. pp. 63-68.
 28. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // *Balance and Challenges.* X International scientific conference. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.100-106.
 29. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna.* no 5.
 30. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky / Ed. Dr. h.c. M.Varchola.* Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. pp.83-91.
 31. Besprozvanykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative Supermarket. *TEM Journal*, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
 32. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliav, V., Kosenko, A., Kuchynskiy, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises. *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12)
 33. Kuchynskiy, V., Pererva, P., Kobieliava, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety. *Studies of Applied Economics*, 39 (5). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111>
 34. Kobieliava T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach. *Problems and Perspectives in Management*, 19(1), pp. 24-38. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(1\).2021.03](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03)
 35. Kuchynskiy, V., Pererva, P., Kobieliava, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164>
 36. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 6 (13 (114)), 6–16. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251>

Надійшла (received) 20.02.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Ткачов Максим Михайлович (Tkachov Maxim Mykhailovych) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; тел.: (067)122-40-02; e-mail: maksym.tkachov@khp.edu.ua